

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ

С Т А Н О В И Щ Е

От: Доцент доктор Милена Благоева Ангелова,
Институт за икономически изследвания към БАН, хабилитирана по
професионално направление „3.8 Икономика“

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“ по професионално направление „3.8 Икономика“ в
Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Автор на дисертационния труд: Лиляна Веселинова Георгиева

Тема на дисертационния труд: Сивата икономика в България в сравнителен
план

Основание за представяне на становището: Участие в състава на
научно жури по защита на дисертационния труд на Лиляна Веселинова
Георгиева, съгласно Заповед РД 38-282/03.06.2024 г. на Ректора на СУ
„Св. Климент Охридски” и Протокол № 1/11.06.2024 г. от заседание на
Научното жури

Информация за дисертанта

Лиляна Веселинова Георгиева е хоноруван преподавател в катедра
„Икономика“ към Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Тя се е обучавала като редовен докторант в докторска програма „Икономика и икономическа политика“ към същата катедра на Стопански факултет в СУ „Св. Климент Охридски” по професионално направление „3.8 Икономика“.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Няма съмнение, че избраната от кандидатката тема е дисертабилна, актуална и значима. Защото сивата икономика е устойчив феномен и се наблюдава във всяка държава по света, независимо от мащабите и характера на предприеманите разнообразни мерки за нейното ограничаване и/или ликвидиране. Тя е неотменен и устойчив елемент и на българската икономика, като запазва относително значителни размери и се развива и променя във времето паралелно с обществено-икономическите трансформации. Това, заедно с отрицателните ѝ въздействия, отправя съответни предизвикателства и изисквания към икономическата теория и практика за нейното изучаване и за конструиране на система от мерки и механизми за ограничаването ѝ.

Обхванатата тематика е изследвана на общо 300 страници в дисертационния труд. Той е структуриран в увод, четири глави с параграфи и подпараграфи и заключение – общо 169 стр. Освен това съдържа списък на ползваната литература от 269 източника на 21 стр., от които 19 на български език, 245 на английски език и 6 на руски език; както и четири приложения в общ обем от 100 стр. Отделните структурни части на труда са взаимно обвързани и балансирани. Изследването се развива последователно и без отклонения, за което съществен принос имат и: точното дефиниране на обекта, предмета, целта и научните задачи на изследването; добре подбраната и използвана система от методи; ясно очертаните ограничения; уелото формулиране на изследователската теза и съответни хипотези; широката литературна осведоменост на авторката.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Анализът на дисертационния труд дава основание да се направи обосновано заключение, че той представлява цялостно оригинално и завършено научно изследване. В него задълбочено и обхватно се анализира не само сивата икономика в България и нейните специфики, но тя е разгледана и в сравнителен план с избрани за целта референтни региони, а именно – Европейски Съюз, Еврозона и определени държави

членки на ЕС. Обхватно и задълбочено, с използването на подходящи статистически методи, се изследват данъчния морал и данъчното поведение като фактори, обуславящи наличието, размера и характеристиките на сивата икономика. Еднозначно са очертани позициите на автора и умело са формулирани обосновани изводи.

Сред по-важните конкретни достижения на докторантката в дисертационния труд, бих искала да открия:

Първо, изследването на основните теоретични и методически проблеми на сивата икономика, както и на данъчния морал. Възприети са подходящи работни дефиниции за тях. Разграничени са двата аспекта на мотивацията на субектите за участие в сивата икономика, очертани са основните групи методи и модели за оценка на размера на сивата икономика и причините за съществуването ѝ. Конструиран е индикатор на данъчния морал, за определянето на стойностите на който в зависимост от състоянието на различните фактори е приложен регресионен анализ.

Второ, след обоснован избор на обекти за сравнение еднозначно са определени мястото на България сред тях по отношение на основни индикатори на сивата икономика и усещането за нея от обхванатите респонденти. Идентифицирани са най-засегнатите от сивата икономика сектори в страната, както и най-страдащите от нея икономически дейности, стоки и услуги, а също и причините за това. Изведени са и съществените прилики и разлики между нашата държава и избраните референтни региони, за всички изследвани проявления на сивата икономика и усещането за нея.

Трето, установени са и са изследвани чрез регресионни модели на три равнища количествените взаимовръзки между данъчното поведение и данъчния морал, както и значимостта и влиянията на множество фактори върху тях, включително и на някои по-странични фактори, като например размера на организациите - работодатели.

Четвърто, установени са и са подложени на анализ приликите и разликите в индикатора на данъчния морал за избраните обекти на сравнение като цяло, както и за различни социални групи, обособени по 12 социално демографски и социално икономически критерии. Разкрити

са и значими връзки между данъчното поведение и данъчния морал, вкл. по групи икономически агенти.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Очертаните характеристики и достижения на дисертационния труд определят и по-важните научни и научно-приложни приноси в изследването, които са коректно формулирани в автореферата. Те биха могли да се обобщят до:

1. След възприемането на адекватни за изследването дефиниции на сивата икономика и данъчния морал са идентифицирани значимите фактори и сиви практики, чиито въздействия върху икономиката в сянка и данъчния морал и поведение по-нататък се подлагат на анализ.

2. Установени са съществени характерни особености на сивата икономика за всички избрани обекти на сравнителния анализ, на основата на които са установени и изследвани приликите и разликите в тази област между тях.

3. Идентифицирана и изследвана е значимостта на взаимовръзката „данъчен морал - данъчно поведение“ и тяхното значение като фактори за сивата икономика.

4. Конструиран е индикатор на данъчния морал и с регресионни модели са изследвани взаимовръзките и въздействията на значим набор от фактори и сиви практики, включително по социални групи, обособени по 12 социално демографски и социално икономически критерии. В този контекст са разкрити съществени прилики и разлики за сравняваните обекти.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Изследователските достижения и научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд са огласени от докторантката сред специализираната научна и професионална общност чрез множество публикации и участия в научни форуми – участие в монография, 8 самостоятелни и в съавторство научни статии и доклад и 8 участия в научни форуми с научни съобщения, постери, презентации и др.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е с общ обем от 50 стр. и точно и коректно отразява структурата, съдържанието, особеностите, обобщенията, достиженията и приносите в дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени критични бележки към дисертационния труд и автореферата. Забелязват се само на някои отделни места дребни редакционни пропуски, които в никакъв случай не омаловажават разкритите безспорни достижения и приноси. Например:

1. В автореферата е пропусната номерация на параграф 3.1 по глава трета.

2. Би било добре научните приноси в авторската справка да бъдат по-синтезирано и представително формулирани, а не по направления. Защото в този им вид и обхват се губят множество установени, измерени и доказани въздействия на съществени фактори върху данъчни морал, следователно и върху сивата икономика.

3. Бих си позволила да препоръчам на кандидатката в бъдещите си изследвания с доказаното ефективно използване на регресионни модели да установи и експонира количествените въздействия на обхванатите фактори и сиви практики върху икономиката в сянка и данъчния морал (индикатора на данъчния морал), както и да ги ранжира на тази основа.

4. Бъдещите изследвания на авторката могат да обхванат наличието на връзки и зависимости, включително с измерване на техните значимости и посоки, между данъчния морал и показатели като: данъчна системи, дял на преразпределяне на БВП чрез държавния бюджет, качество на публичните услуги и други.

8. Заключение

Убедено подкрепям присъждането на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление „3.8 Икономика“, на Лиляна Веселинова Георгиева и се надявам това виждане да бъде споделено и от другите членове на Научното жури, така че заедно да гласуваме за присъждане на образователната и научна степен “доктор” на Лиляна Веселинова Георгиева.

13.08.2024 г.
Гр. София

Подпис:

(доц. д-р М. Ангелова)